

*Сердюк Галина,
заступниця директора з навчально-виховної роботи,
Комунальний заклад
«Чернігівський обласний науковий ліцей»
Чернігівської обласної ради
E-mail: serdyuk.galina@gmail.com*

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК УЧИТЕЛЯ-ФІЛОЛОГА В КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ОСВІТИ НАУКОВОГО СПРЯМУВАННЯ

Реформа старшої профільної школи в Україні передбачає створення мережі ліцеїв, що забезпечують професійне й академічне профільне навчання. Для навчання інтелектуально обдарованих учнів призначені наукові ліцеї, що надають спеціалізовану освіту наукового спрямування. У Законі України «Про освіту» (п. 5 ст. 21) визначено, що це «вид спеціалізованої освіти, який базується на дослідно-орієнтованому навчанні та спрямований на поглиблене вивчення профільних предметів і набуття компетентностей, які необхідні для подальшої дослідно-експериментальної, конструкторської, винахідницької діяльності» [3]. Відтак наукового супроводу потребує не тільки організація освітнього процесу в ліцеї, але й професійний розвиток учителів, які забезпечують таку освіту.

Аналізуючи особливості державної політики щодо національного виховання молоді та мовну політику України, зазначимо, що роль учителя української мови і літератури зазнає істотних змін. Застосовуючи інноваційні підходи та практики, ми ставимо за мету запропонувати конкретні шляхи забезпечення професійного розвитку вчителів-філологів у системі науково-методичної роботи ліцею, а саме:

1) розкрити засадничі підходи щодо професійного розвитку вчителів-філологів;

2) розробити пропозиції щодо модернізації науково-методичної роботи в ліцеї з урахуванням вимог воєнного часу.

У ході емпіричного дослідження було проаналізовано стан розвитку дослідницької компетентності та основні підходи до підвищення кваліфікації вчителів української мови та літератури в період воєнного стану. Було аргументовано використання дослідницької технології та методів наукового пізнання, що «сприяє професійній самореалізації та відкриває перспективи для особистісного розвитку, формування критичного мислення та наукового світогляду». [5, с. 211]. Зазначимо, що для реалізації спеціалізованої освіти наукового спрямування використовується науковий метод у навчальній діяльності, що «передбачає знаходження наукової проблеми, формулювання наукової задачі, її розв'язання (отримання суб'єктивно нових знань) із застосуванням наукових методів пізнання» [1, с. 45]. З огляду на специфіку дослідницької діяльності вчителя, яка ґрунтується на розвитку дослідницької компетентності фахівця-філолога, констатуємо, що «дослідницька діяльність учителів української мови і літератури дозволяє реалізовувати професійні, наукові, пізнавальні та творчі інтереси; сприяє особистісному розвитку, самовдосконаленню, розвиває професійну культуру» [4, с. 145].

Аналізуючи сучасні тенденції впровадження наукової освіти як педагогічного концепту, що сприяє популяризації та вивченню науки в ліцеях, беремо до уваги науковий контент, наукові методи, засоби, принципи, технології та методики, що використовуються в освітньому процесі для формування

дослідницької компетентності здобувачів освіти. Головне – створити умови, що сприятимуть розвитку мотивації, активізувати допитливість учнів, навчити критично мислити. Синергія освіти і науки здійснюється на засадах інтерактивності, індивідуального підходу, системності, міждисциплінарності, розвитку м'яких навичок (Soft Skills), що передбачають формування критичного мислення, креативності, сприяють ефективній комунікації та забезпечують успішну колективну роботу. Спираючись на практичний досвід організації освітнього процесу в науковому ліцеї, погоджуємося, що «впровадження наукової освіти в школі дозволить створити сприятливі умови для розвитку творчих та наукових здібностей учнів, що є ключовим для їхнього подальшого успіху» [2, с. 486]. Водночас зміст навчальних дисциплін предметів філологічного циклу, зокрема української мови і літератури, стає дієвим засобом для розвитку дослідницької компетентності всіх учасників освітнього процесу. Під впливом динамічних соціокультурних процесів професійна діяльність учителя української мови і літератури стає поліфункціональною. Тому в системі науково-методичної роботи закладу особлива увага приділяється професійному розвитку вчителів-словесників, зокрема дослідницькій компетентності фахівців. Зазначимо, що організаційна структура системи науково-методичної роботи в закладі ґрунтується на принципі цілісності та інтегративності (із закладами післядипломної педагогічної освіти, центрами професійного розвитку, освітніми закладами регіону, творчими, мистецькими, громадськими організаціями тощо). Партнерська підтримка розширює коло професійних інтересів філолога.

Визначено *інформаційно-методичний та науково-практичний модулі* в роботі з учителями-словесниками. Зміст першого передбачає функцію науково-методичного інформування та реалізується через систему: методична рада – методична комісія предметів суспільно-гуманітарного профілю – кафедра української мови і літератури – динамічні групи – учитель-філолог. Зміст другого модуля має прикладний характер та реалізується через системний методичний супровід заходів, що сприяють розвитку дослідницької компетентності.

Визначаємо такі етапи розвитку вчителя-філолога в системі науково-методичної роботи ліцею: *теоретико-пізнавальний, практико-орієнтований (діяльнісний), інноваційно-творчий*. Наприклад, теоретико-пізнавальний етап передбачає здатність учителя систематизувати та узагальнювати інформацію про дослідницьку компетентність, розвиток умінь працювати з науковими джерелами, використовувати їх для аргументації своїх висновків. Практико-орієнтований етап пов'язаний з умінням організувати дослідницьку діяльність зі здобувачами освіти через виконання дослідницьких завдань, організацію дослідницьких проєктів, активне залучення учнів до роботи Ліцейної академії наук «ВЄДІ», Малої академії наук, конкурсів, інтелектуальних змагань, олімпіад, пошукової діяльності. На цьому етапі вчитель-філолог виявляє здатність займатися власною науковою роботою та долучатися до роботи науково-практичних конференцій, семінарів, вебінарів, круглих столів тощо. Інноваційно-творчий етап пов'язуємо з умінням учителя української мови і літератури ініціювати унікальні дослідницькі проєкти, працювати над власною науковою пропозицією, забезпечувати науково-методичну взаємодію між закладами освіти (інститутами післядипломної освіти, професійними центрами, вишами, ліцеями). Беремо до уваги, що зміст інформаційно-методичного модуля забезпечує розвиток дослідницької компетентності вчителя на теоретико-пізнавальному етапі, а зміст науково-практичного модуля становить основу для організації практико-орієнтованого та інноваційно-творчого етапів.

Спеціалізована освіта наукового спрямування реалізується через організацію дослідно-орієнтованого навчання, що сприяє розвитку компетентностей, необхідних для здійснення навчально-дослідницької, дослідницько-експериментальної, наукової діяльності. Навчання і викладання на основі дослідження потребує фахового вчителя, який на високому рівні володіє дослідницькою компетентністю та сприяє формуванню відповідних цінностей та якостей в учнів. Ідеться про дослідницьку культуру, академічну добросовісність і готовність до дослідницької діяльності. Системний і висококваліфікований методичний супровід фахової діяльності вчителя української мови і літератури в науковому ліцеї забезпечує розвиток його дослідницької компетентності. З огляду на сучасну тенденцію здійснювати навчання і викладання на основі дослідження філолог розв'язує інноваційно-методичні, дослідницькі проблеми та створює соціокультурне середовище в освітньому закладі.

Список використаних джерел

1. Ковальова О.А., Демченко О.П. Модернізація освіти обдарованих учнів на шляху до євроінтеграції. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. №2 (89), 2023. С. 43–49.
2. Мехед О.Б. Сучасні тенденції ефективного впровадження наукової освіти. *Інноваційні практики наукової освіти : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 6–12 грудня 2023 року)*. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2023. С. 483–488.
3. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Голос України*. 2017. 27 вересня (№ 178–179). С. 10–22.
4. Сердюк Г.А. Дослідницька діяльність учителя української мови і літератури в ліцеї. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету : [збірник]*. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 37, 2022. С. 142–145. <https://doi.org/10.32782/2663-5682/2022/37/33>
5. Сердюк Г.А. Розвиток дослідницької компетентності вчителів української мови і літератури в умовах воєнного стану. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки : реалії та перспективи* (91), 2023. С. 211–216. <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2023.91.44>